

DIERENDAG

Vandaag is het Werelddierendag. De dierenasiels houden weer open dag. We zien weer foto's van dieren die een goed huis zoeken. Nu zien we een hond als een gezellig huisdier, maar dat is wel anders geweest. Tot halverwege de twintigste eeuw werd een hond vooral als economisch middel gezien, bijvoorbeeld als waakhond bij een boerderij of als trekdier voor een hondenkar. Uit die tijd stamt ook de hondenbelasting die gemeenten konden opleggen. Het zou nog tot de jaren vijftig van de twintigste eeuw duren voordat er in Zeeland dierenasiels kwamen. De oudste berichten in de krant zijn van 1957, over het dierenasiel in Middelburg. In Dagblad De Stem van 19 april 1958 lezen we dat de afdeling Zeeland van de Nederlandse Vereniging tot bescherming van dieren haar zestigjarig bestaan viert. In 1949 was er een afsplitsing waarbij de afgesplitste groep een dierenasiel oprichtte. In 1951 kwam er aan de Seisweg te Middelburg een dierenasiel 'uistekend aan de eisen des tijds voldoende' met kleine hulpasiels in Goes en Zierikzee. Het waren enkele notabelen - nu zouden we zeggen de elite - die zich het lot van de dieren aantrokken en besloten tot oprichting van een vereniging. We komen namen tegen als burgemeester van Woelderden (Vlissingen) en mensen met adellijke titels als Snouck Hurgronje en Schorer. In die eerste jaren werd gewezen op de 'erbarmelijke toestanden bij het vervoer van vee en de barbaarse slachtmethoden'. Veel was er al verbeterd maar in 1960 komen we nog advertenties tegen waarin honden worden aangeboden met de toevoeging 'niet voor kettinghond of handelaars'.

De Dierenbescherming begon in 1864 als de 's Gravenhaagsche Vereeniging tot Bescherming van Dieren. Deze vereniging zette zich onder meer in voor het verbod van trekhonden en het couperen van de oren en staart van honden en paarden, en voor een verbetering van de slachtvoorschriften. Om dit te bewerkstelligen, hielden de dierenbeschermers lezingen, schreven ze brochures en streefden ze naar betere wetgeving. In 1875 behaalde de vereniging een eerste succes met een wet ter preventie van hondsdolheid, waarin ook de mishandeling van honden en katten strafbaar werd gesteld.

De datum van dierendag gaat terug naar de feestdag van Sint Franciscus van Assisi (4 oktober). Volgens overlevering bekommerde hij zich om het lot van melaatsen, zwervers

en andere armen, maar ook van planten en dieren. Zo zou hij ooit een preek voor dieren hebben gehouden.

Ilse Winter uit het Tsjechische Brno schreef in mei 1927 een brief aan de voorzitter van de wereldvereniging voor dierenbescherming, Margaret Ford in Londen, waarin ze voorstelde om één dag per jaar speciaal aan de dieren te denken. Tijdens een internationaal congres van deze verenigingen in mei 1929 in Wenen werd 4 oktober uitgeroepen tot Werelddierendag. Dit werd toen al in enkele steden gevierd in Amerika, Engeland, Duitsland, Oostenrijk, Australië en Indië. De eerste officiële dierendag in Nederland was op 4 oktober 1930.

Foto 1: hondenkar 1905 met man en vrouw in Walcherse klederdracht.

Foto 2: recente foto van dierenasiel Goes.

EMIGRATIE

In de negentiende eeuw emigreerden veel Nederlanders op zoek naar een beter leven naar Amerika. Ook uit de Bevelanden gingen mensen - vaak arme landarbeiders - met hun gezinnen op zoek naar het geluk. Jacqueline Pieterse vond het verhaal van de emigratie van Pieter Baijens (1845-1920) en zijn vrouw Cornelia Verhulst (1846-1923), die met elf kinderen emigreerden naar Amerika. Ze plaatste het op de facebookpagina Kiekje Bevelanden. Pieter was in Wolphaartsdijk geboren en Cornelia in Kloetinge.

“Begin mei 1892 werpen Pieter Baijens zijn tweede vrouw en zijn tien kinderen definitief een laatste blik op hun geboortegrond in Wolphaartsdijk. Ze gaan namelijk emigreren naar Amerika. Het moet een hartverscheurend moment geweest zijn, waarvan ze de impact pas veel later zouden beseffen.

Na een reis van twee weken op zee arriveren ze op Ellis Island bij New York. Ze stappen meteen op de trein naar Wisconsin, pal tegen de Canadese grens waar de winters veel langer en kouder zijn dan in Zeeland. Op dat moment zijn de laatste Indianen daar nog maar amper verdreven. De natuur is er overweldigend mooi en ongerept. En veel verraderlijker dan in Zeeland. Een paar weken na aankomst verdrinkt hun 15-jarige zoon Jan in een plaatselijke rivier wanneer hij verkoeling zoekt voor de intense hitte, want ook de zomers zijn in Wisconsin veel heter.

Pieter Baijens heeft in Wolphaartsdijk altijd als boerenarbeider op het land gewerkt. Het is zijn droom om in Amerika te gaan boeren. Hij verwerft een lapje grond in het (huidige) centrum van Sheboygan, een stadje aan lake Michigan. Maar het verschil in klimaat maakt dat die droom uit elkaar spat; boeren is daar veel moeilijker en heel anders, waardoor hij dan maar van deur tot deur gaat met zelfgemaakte paraplu's. Ook dat levert eigenlijk maar amper genoeg op om van te kunnen overleven.

Ik kwam in contact met Keith Bustran, een hedendaagse Amerikaanse nakomeling van één van de emigranten. Hij vertelde dat iedereen van de eerste generatie eigenlijk heimwee had en dat sommigen daar ook mede aan zijn gestorven. Het leven was er aanvankelijk keihard, maar terugkeren zou gezichtsverlies betekenen. Dus wat deden ze dan? Ze vluchtten in God. In Wolphaartsdijk was de familie nog hoofdzakelijk betrokken geweest bij dronken vechtpartijen, in de VS werden ze allemaal overtuigde members van churches met namen waar zo vaak mogelijk Jezus Christ en Holy in verwerkt was.

De ontheemde en uitgehongerde mensen die op de foto poseren werden niet heel erg oud, hun in de VS geboren kinderen wel. De tweede generatie, die te werk werd gesteld in allerhande fabrieken en vanaf de jaren 1930 in het bezit was van een radio, haalde overwegend grif de leeftijd van 90 jaar en hun obituary's (overlijdensberichten) in de plaatselijke krant geven blijk van een leven wat in het teken stond van God, de church en nobele zaken zoals borduren en familiebijeenkomsten bijwonen.

Eén van deze nakomelingen is Shirley Rawson, de oudste dochter van Minneline (de Amerikaanse vertaling van Jacomina) Bayens en dominee Melvin Rawson. In 1989 reist ze naar Nederland op zoek naar sporen van haar voorouders. In Middelburg vraagt ze en passant bij het VVV of ze toevallig iemand kennen van de familie Baijens. Dat blijkt inderdaad het geval. Shirley wordt voorgesteld aan Gerard Baijens, die op dat moment voor de gemeente Middelburg werkt als persvoorlichter. Toevallig heb ik 14 jaar eerder contact gelegd met Gerard in verband met onze stamboom en hem een exemplaar gegeven van wat ik tot dat moment heb ontdekt. En toevallig heeft Gerard een kopie van deze stamboom in zijn burolade. Het moet een gedenkwaardige ontmoeting geweest zijn. De hoogbejaarde Shirley is al heel haar leven juffrouw van de zondagsschool. Voor haar is de ontmoeting met cousin Gerald een onvervalste act of God. En Gerard zal - als niet gelovig en homosexueel - ongetwijfeld hard op zijn tong gebeten hebben.”

Op de foto Pieter Baijens en Cornelia Baijens-Verhulst met hun kinderen ongeveer tien jaar na hun aankomst in Amerika.

Acte van hulponderwijzeres:
Cornelia Johanna van Dalen, kweekelinge te Goes.
Maria Francisca van Hal, te Middelburg.
Bastiana Klasina van der Hoek, kweekelinge te Goes.
Johanna Cornelia Muller, te Middelburg.
Pieterella Johanna Cornelia Verhulst, te Middelburg.

GASFABRIEK.
Aan de GASFABRIEK zijn tot concurrerende prijzen te bekomen:
alle soorten van
**Gasornamenten, Branders,
Kook- en Strijktoestellen,
Gaskachels**
en alles wat betrekking heeft
op verlichting en verwarming
door gas.
De Kook- en Strijktoestellen, alsmede
de Gaskachels zijn gedurende veertien dagen
in werking te zien: elken werkdag van
des namiddags 2 tot 5 uren.
De Directeur,
G. J. WOLTERS.

[OP ZOEK NAAR ALIDA SANDERS VAN LOO](#)

Is Heemkundige Kring De Bevelanden ontvangen we regelmatig verzoeken om informatie. Deze keer zoeken we eventuele nazaten van BASTIANA KLAZINA WOLTERS-VAN DER HOEK. Op 31 juli 1859 is ze te Goes geboren. In de Staatscourant van 9 november 1877 lezen we een bericht dat ze aan de Kweekschool geslaagd is voor de akte van hulponderwijzeres. Op 27 mei 1889 trouwt ze met GERRIT JAN WOLTERS, directeur van de gasfabriek te Goes. Ingaande 1 augustus 1890 wordt hem eervol ontslag verleend en wordt hij benoemd tot directeur van de gasfabriek te Zaandam. Kort daarvoor was op 1 mei 1890 te Goes hun eerste kind – zoon CHRISTIAAN ANTON MARIE WOLTERS – geboren.

Waarom zoeken we deze nazaten? Bastiana Wolters-van der Hoek is een tante van schrijfster/journaliste ALIDA SANDERS VAN LOO (1860-1939). Samen met Paul Buschmann uit Antwerpen maakte zij buitenlandse reizen waarvan ze verslagen maakte. Eind jaren zeventig werd op een antiek- en rommelmarkt te Middelburg een reisdagboek gekocht door een familielid van onze vragensteller. Inmiddels is er een wetenschappelijke studie geschreven over deze schrijfster die ook via internet is te raadplegen bij de Universiteitsbibliotheek van Gent. Tot op heden is het niet gelukt om een foto van deze schrijfster te vinden. De naam Sanders van Loo bestaat inmiddels niet meer. Haar laatste jaren bracht Alida Sanders van Loo vereenzaamd haar leven door in Den Haag. Alleen met een tante van moederskant, de hierboven genoemde Bastiana Klazina Wolters-van der Hoek en haar zoon Christiaan had ze een goede band. Omdat het dagboek in Middelburg is aangetroffen zou het goed mogelijk zijn dat Christiaan (die o.a. in Zutphen en Apeldoorn heeft gewoond) naar Zeeland was teruggekeerd. Zoon Christiaan is in 1969 overleden. In 1970 werd drs. Pieter Abel Wolters benoemd tot

burgemeester van Middelburg. Zou hij een nazaat van Christiaan zijn? Zou hij het dagboek te koop hebben aangeboden? We weten het niet. We hebben enkele ervaren mensen gevraagd om eens uit te zoeken of er een familierelatie is tussen de Goese directeur van de Gasfabriek Gerrit Jan Wolters en de Middelburgse burgemeester Pieter Abel Wolters. Die relatie is er niet. De familie van de Middelburgse burgemeester komt uit Groningen en de familie van de Goese directeur komt uit Zutphen.

Maar waar ging het ook weer over? We zijn op zoek naar een foto van de schrijfster/journalist ALIDA SANDERS VAN LOO. Wie kan ons daar aan helpen? Onze vragensteller zou daar zeer blij mee zijn. Graag horen we reacties.

POESIEALBUM (1)

Wie kent ze niet? De poëziealbums of ook wel bekend als poesiealbum. Het album is van het genre pure nostalgie. Je vindt er een hoop herinneringen in terug van vrienden en familie. Het werd dan ook bijgehouden om herinneringen aan iemand of een speciale gebeurtenis levend te houden. De verzamelboekjes met versjes en tekeningen van vriendjes, vriendinnetjes, familie of andere mensen die je bewondert, was echt een meisjes ding. Nu delen we onze ervaringen op facebook of andere sociale media. Zou over honderd jaar iemand dit nog lezen?

Als Heemkundige Kring kregen we de vraag of we interesse hebben voor twee poesiealbums van ruim honderd jaar geleden van twee meisjes uit Wolphaartsdijk. Het oudste album is van Mien van der Linde dat ze kreeg voor haar dertiende verjaardag op 1 oktober 1908. Haar broer Jan der Linde schreef op het schutblad: "Jan van der Linde, oud 38 jaar, geboren in het jaar 1 October 1895." Deze tekst zou voor verwarring kunnen zorgen maar het is toch duidelijk een geschenk voor zijn zus. Kleinzoon Peter van

Schoonacker schreef dat het album van zijn oma is. Haar naam was Wilhelmina van der Linde, roepnaam Mina. Ze was geboren op 22 april 1896 te Borssele en op 25 maart 1993 te Goes overleden. Mina was getrouwd met Pieter Coppoolse, op 17 september 1892 te Arnhem geboren en op 5 september 1970 te Goes overleden. Volgens hun kleinzoon hebben ze heel lang gewoond op het adres Heernisseweg 93 te Goes.

Het eerste gedichtje is van haar zus Dirkje en luidt:

Lieve Zus

Steeds zal ik aan u denken,

Op Elke plek der aard.

Uw beeld blijft in mijn harte

Voortdsurend trouw bewaard.

En moog het lot ons lijden,

Nooit breekt de vriendschapsband

In onze jeugd gesloten,

Rein blijven zij in stand.

Ingedachtenis aan uw Zus Dirkje van der Linde

Wolfersdijk, Oud-Sabbinge 1909

De schrijfstijl heeft iets plechtigs. Het familiale 'jij' gebruikte men nog niet. Ook naar zussen schreef men 'u'. Zus Dirkje schrijft graag want in het album vinden we verschillende gedichtjes van haar. Ook van haar moeder en broer Jan vinden we gedichtjes. Verschillende vriendinnen uit Wolphaartsdijk schrijven in het album. We komen namen tegen van Pieterella van de Kreeke, Catharina Bliet, Jannetje den Engelsman, Cornelia Schipper, e.a.

Het gezin waarin Mien opgroeit moet een godvruchtig gezin zijn geweest. In verschillende gedichtjes wordt naar God verwezen. Op 8 maart (1911?) schrijft J. van der Linde uit Borsele (mogelijk haar grootvader): "God weet hoe lang dat ik zal leven, Leef ik nog lang, leef ik nog kort. Dit is de wil van mijnen God."

Het andere album dat we ontvingen is van de dochter van Mien, Rie van Schoonacker-Coppoolse We ontvingen de albums van haar zoon Peter van Schoonacker. Daarover een volgende keer.

POESIEALBUM (2)

We schreven al eens eerder over het poesiealbum van Mien van der Linde. Gelijktijdig ontvingen we ook het album van haar dochter Marie uit Wolphaartsdijk. Van zoon Peter van Schoonacker ontvingen we nog de volgende informatie. De volledige naam van zijn moeder was Maria Jannetje van Schoonacker-Coppoolse. Ze is op 17 april 1921 te Kloetinge geboren en op 13 juni 1991 te Goes overleden. Dat betekent dat haar moeder Mien van der Linde haar dochter nog heeft overleefd. Zij overleed twee jaar later op de leeftijd van bijna 97 jaar. Marie was getrouwd met Charles Eduard van Schoonacker (de vader van Peter) op 19 januari 1921 te IJzendijke geboren en in 1967 te Goes overleden.

De oorsprong van het poesiealbum ligt bij jongemannen! Het fenomeen begon meer dan vijf eeuwen geleden aan de protestantse universiteit van Wittenberg. Professor Maarten Luther (1483-1546) schreef tekstjes voorin de bijbels van zijn studenten. Hier begon de gewoonte om van professoren en medestudenten teksten te verzamelen. Later werden blanco boekjes gemaakt bij een boekbindster en werden deze gevuld met Bijbel citaten, klassieke spreuken, tekeningen en geschilderde wapens. Het oudst Nederlands teruggevonden 'liber amicorum' was van Stephanus van Rhenen uit 1556. Hij was student aan de universiteit van Wittenberg en liet de hoogleraren van zijn school een bijdrage aan zijn album leveren. Het verzamelen bleef lange tijd een gebruik van mannelijke studenten en pas tegen het einde van de 18de eeuw begonnen niet-studenten en een aantal vrouwen een poesiealbum bij te houden.

De eerste gedichtjes in het album van Marie dateren van de jaren dertig van de twintigste eeuw. Veel van de gedichtjes staan in teken van het geloof. Marietje groeit op in een godvrezend gezin. Opgepast moest er worden voor werlds vermaak. Illustratief is een gedichtje uit 1930 dat ondertekend is door een zekere Bommeljé:

Beste Marietje,

's Werlds omgang is aanstekelijk

Wacht u voor haar huldeschijn

Of gij zult voor ge 't gewaar word

Zelf een Kind der wereld zijn.

Het gedichtje van haar vader op 8 februari 1931 is meer werlds:

Als ik een dichters geest bezat

Dan had ik op dit albumblad

Een mooi gedicht geschreven

Doch daar ik deze have mis

Wensch ik niet meer dan noodig

En voeg dan hier ten slotte bij

Ik denk aan u, denk gij aan mij.

Ook in de jaren dertig schreven onderwijzers in de poesiealbums van hun leerlingen. Heel stichtelijk, kort maar mooi gestileerd is het gedichtje van haar onderwijzer uit Goes op 3 maart 1931 die ondertekent met "Ter herinnering meester" en een onleesbare naam:

Voor Marietje!

De Heere zegt:

Die Mij vroeg zoeken

Zullen Mij vinden.

Zo vertellen ook de gedichtjes in poesiealbums een stukje historie van de tijd waarin ze geschreven zijn.

EEN FOTO OP EEN ROMMELMARKT

Zomaar een foto op een rommelmarkt in het Noord-Bevelandse Kats. Een echtpaar in Zeeuwse klederdracht, geposeerd voor de fotograaf. Els van de Guchte zag de foto in het lijstje en kocht het. Het blijft intrigeren. Wie zouden deze personen zijn? Wat voor klederdracht is het? Ze plaatste de foto op de facebookpagina van Kiekje Bevelanden. Er kwamen ook reacties. Zo weten we dat het de katholieke klederdracht is. Dat zou kunnen duiden op een van oorsprong katholiek dorp in de Zak van Zuid-Beveland, bijvoorbeeld Kwadendamme, Ovezande of 's-Heerenhoek. Aan het haar van de man kun je zien dat hij normaal de traditionele ronde Zeeuwse hoed draagt. Voor de fotograaf heeft hij die afgedaan. Iemand anders meldt dat die hoed bij speciale gelegenheden, maar ook bij de maaltijd werd afgedaan. Dat is anders bij de Zeeuwse kap bij vrouwen, die alleen in bed werd afgedaan. Maar we weten nog steeds niet wie deze personen zijn. En uit welke periode is deze foto? Deze klederdracht werd al niet meer zoveel gedragen in de jaren vijftig van de twintigste eeuw. De foto is dus mogelijk ouder. Wie kan er iets meer over zeggen?

Carla Bulsing-Barth schrijft dat de kap alleen op zondag naar de kerk werd gedragen of bij speciale gelegenheden. Het mutsje was voor door de week en in het dorp. De klederdracht was na de Tweede Wereldoorlog tot ver in de jaren vijftig van de twintigste eeuw nog volop aanwezig.

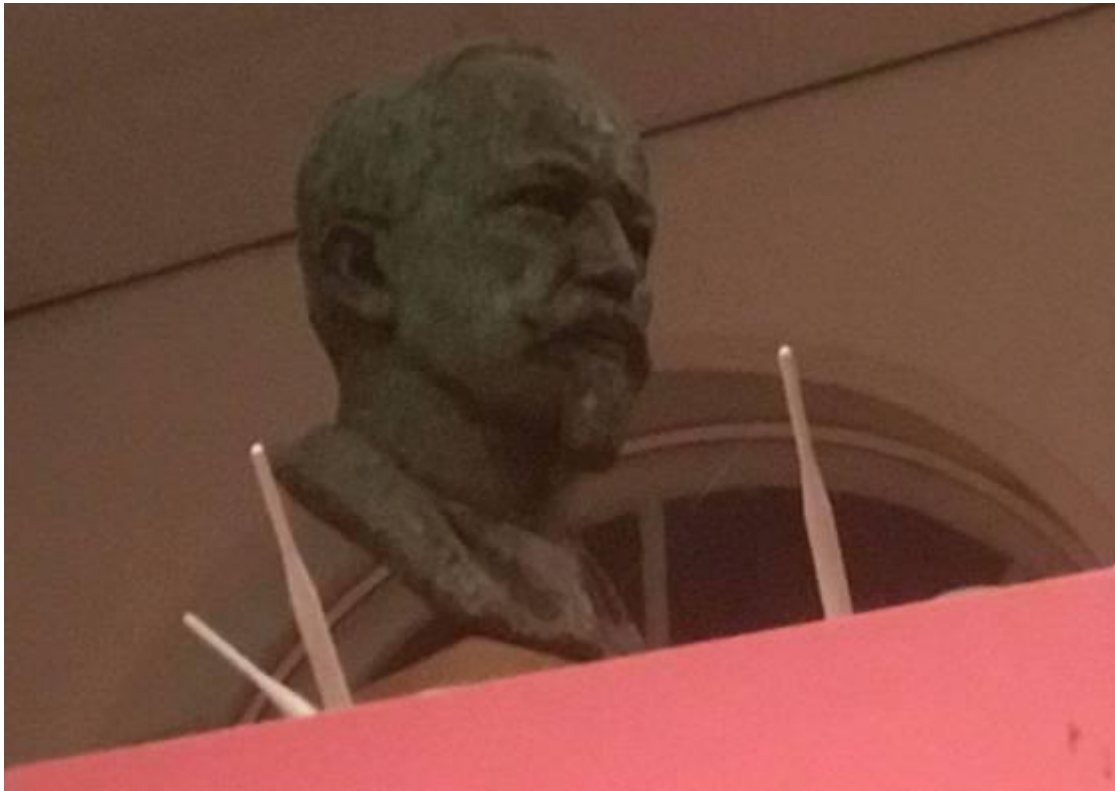

HIRDES

n het periodiek 'Wij van Zeeland' van de Nederlandse Genealogische Vereniging (NGV) Zeeland van oktober 2018 lezen we een verhaal over Zeeuwse namen. Eigenlijk zijn het Bevelandse namen, om die reden zal het ook wel gepubliceerd zijn onder het kopje 'Regio Noord- en Zuid-Beveland'. Deze keer worden de namen Hirdes en Koeijers besproken, inderdaad namen die veel in Zuid-Beveland voorkomen. We beperken ons tot de naam Hirdes omdat daar de meeste Bevelandse gegevens over vermeld staan. De naam Hirdes is afkomstig uit Duitsland.

Johannes Christoff Hirdes (1707-1783) was korporaal bij de cavalerie van het Prins Maximiliaanregiment en later veldwachter. Deze Johann Christoff was geboren te Hofgeismar, in de Duitse deelstaat Hessen. Als soldaat kwam hij in het Belgische Veurne en stichtte daar een gezin. Zijn zoon Johannes Hirdes (1743-1817) wordt in die plaats koster en schoolmeester van het garnizoensleger. Deze trouwt met Christiana Stollin (1741-1814). Hun zoon Willem Lodewijk Hirdes (1780-1844). Kort na de geboorte van die zoon – omstreeks 1782 – verlaat het garnizoen de stad Veurne. Het gezin Hirdes komt in het Zeeuwse Nisse terecht waar vader overlijdt. Willem Lodewijk wordt in de familietraditie veldwachter te Nisse. Hij geldt als de stamvader van de Bevelandse familie Hirdes. Nieuwsgierig geworden zoeken we nog even verder. Zou van veldwachter Hirdes ook iets in de krant te vinden zijn? In de Goesche Courant van 15 december 1820 komen we dit bericht tegen: "Bij W. Hirdes, te Nisse, is geschot (?) een zwart jaarlings rund, met een wit plekje voor den kop; de eigenaar daar van, kan zich bij voornoemden

Hirdes adresseren.” Blijkbaar was er een jong rund gevonden en kon men zich bij de veldwachter in Nisse melden. Op de website www.online-begraafplaatsen.nl vinden we nog een grafsteen op de begraafplaats in Nisse van Gerardina Hirdes (1858-1955) en haar man Jan Slabbekoorn (1863-1951). Mogelijk nazaten van die eerste Hirdes die zich vanuit Duitsland via België in Nisse vestigde.

EEN BORSTBEELD IN KLOETINGE

nige tijd geleden waren we weer eens in het dorps huis Amicitia te Kloetinge. We stonden wat genoeglijk te praten aan de bar. Opeens viel ons een borstbeeld op boven de toegangsdeur. Nooit eerder opgemerkt terwijl het er toch al een tijd moet staan. De beheerder van het dorps huis wist ook niet hoe het daar gekomen is. Hij had nog wel een metalen plaatje met de tekst:

Jhr. Mr. F. van de Poll

Stichter Kon. Ned. Fed.

Grote Prijs K.N.F.

Arnhem

8-3-1968

Maar hoe komt dit beeld nu in Amicitia? En wat voor relatie is er tussen deze jonkheer en Kloetinge? Maar eens navragen bij mensen die wel vaker op speurtocht gaan. Van Peter

Frijhoff kregen we deze informatie: K.N.F. staat voor Koninklijke Nederlandse Federatie van Muziekverenigingen, welke later is opgegaan in de KNMO (Koninklijke Nederlandse Muziek Organisatie). In dagblad Het Vaderland van donderdag 13 maart 1913 vinden we een bericht dat Jhr. Mr. F. van de Poll zondag a.s. 75 jaar wordt. Het artikel vermeldt: “Men mag hem wel den eereburger van Zeist noemen, want zijn geheele leven heeft jhr. Van de Poll aan het welzijn van deze gemeente gewijd.” In zijn werkzame leven was hij zijn vader opgevolgd als directeur van een verzekeringsbank en als liberaal zat hij 32 jaar in de gemeenteraad van Zeist, waar hij tevens wethouder is geweest. Hij zat in verschillende besturen en met zijn vader en een aantal andere notabelen had hij in 1882 een harmonievereniging in Zeist opgericht. Van daaruit werd ook een landelijke federatie opgericht waarvan hij 25 jaar voorzitter is geweest. In het Algemeen Handelsblad van woensdag 7 april 1937 lezen we dat hij is overleden. Tot 1995 was er in Zeist nog een Van de Pollstichting waarin we lezen dat deze familie behoorde tot een oud regentengeslacht die aanvankelijk in Amsterdam woonde (diverse mensen werden ook burgemeester van die stad). In 1840 vestigde deze familie zich in de provincie Utrecht waarbij ze in de adelstand werden verheven met de erfelijke titel van jonkheer. We lezen ook dat de hier genoemde Jkr. Mr. F. van de Poll op 17 maart 1860 is geboren en op 6 april 1937 is overleden.

Maar hoe komt nu dat borstbeeld in Kloetinge? We vinden een mogelijk antwoord op deze vraag in de PZC van 10 maart 1967. Voor de negende maal wordt er een landelijk muziekconcours gehouden in Arnhem. Het is een selectie met top-muziekkorpsen voor harmonie en fanfare. De winnaar krijgt ‘De Grote Prijs der Federatie’ bestaande uit een borstbeeld van de oprichter van de federatie Jkr. Mr. Van de Poll. Het muziekkorps Excelsior uit Kloetinge was zo’n top-korps. Een jaar later – in 1968 – wonnen ze de eerste prijs op een Zeeuws muziekconcours in de veilinghal in Goes. De jury was vol lof. “Heel goed, bijna beroepswerk” was het oordeel. Hoewel we over een landelijke prijs niets kunnen vinden lijkt het er op dat Excelsior in 1968 deze landelijke prijs behaalde waardoor het borstbeeld van Jhr. Mr. F. van de Poll in Kloetinge terecht kwam.

Van Brassband Excelsior uit Kloetinge ontvingen we via hun facebookpagina na publicatie van dit artikel nog de volgende informatie:

Dit borstbeeld is van de oprichter van de KNF (muziekbond), jhr. mr. van der Poll en werd op 8 maart 1969 in Arnhem overhandigd aan Excelsior, nadat de vereniging tijdens het topconcours, dat destijds gold als landskampioenschap, het hoogste aantal punten behaalde in de vaandelafdeling Fanfare. De vaandelafdeling was destijds de hoogste afdeling en Excelsior was hiermee dan ook landskampioen. Meer informatie is te vinden op krantenbank Zeeland:

<https://krantenbankzeeland.nl/.../1969-0.../edition/null/page/2...>

De overwinning resulteerde er uiteindelijk ook in dat Excelsior in het najaar van 1969 mocht deelnemen aan de National Championships of Great Britain in de kampioensdivisie. Deze wedstrijd werd door de Britten zelf in 1968 en 1969 uitgeroepen tot "wereldkampioenschappen" zo valt te lezen in de PZC van 4 oktober 1969:

HET MANHUIS IN GOES

We ontvingen bij toeval een uitgave van 'Wij Zeeland' van oktober 2013, het blad van de Nederlandse Genealogische Vereniging (NGV) Zeeland. Daarin een artikel van Frank de Klerk van het Gemeentearchief Goes over het Manhuis in Goes in de zeventiende eeuw, toen het Manhuis net gebouwd was. Recentelijk heeft de gemeente Goes dit rijksmonument verkocht en zal er mogelijk een hotel in komen. Een stukje uit dit verhaal.

"Het zijn bepaald niet de minste lieden, die in het midden van de zeventiende eeuw een plaats reserveren in het nieuwe Manhuis aan de Zusterstraat in Goes. Met de oprichting van het stadswaeshuis in 1628 ontstaat al de mogelijkheid dat ook bejaarden, zowel mannen als vrouwen, woonruimte en verzorging kopen. Het Waeshuis wordt gevestigd in het sinds ca. 1600 grotendeels leegstaande klooster van de Zwarte Zusters, en dat zit voorlopig nog niet vol met kinderen. Hier krijgen ouderen die daar voor betalen een dak boven het hoofd, een plaats bij de haard en dagelijks eten. Ze dienen zelf een bed met dekens, een waterpot en wat keukengerei mee te nemen. Bij hun overlijden vallen deze goederen toe aan het huis. In de eetzaal nemen de bewoners aan tafels plaats in volgorde van inschrijving. Aanvankelijk is het Manhuis min of meer onderdeel van het Waeshuis, bestuur (buitenvaders en -moeders) en administratie lopen door elkaar, en

wezen en ouden van dagen zitten op elkaars lip onder één dak. Dit leidt tot strubbelingen. De oplossing wordt gevonden in de bouw van een afzonderlijk Manhuis, waarvoor de stad enkele huisjes aan de straat afbreekt. Het sobere gebouw met veel schoorstenen komt in het verlengde van het Weeshuis te staan. Een dergelijk woonzorgcomplex is in die tijd blijkbaar een noviteit; uit andere delen van Zeeland haasten ouderen zich naar Goes om een kamer te huren voor hun oude dag. Niet alleen neemt het aantal welgestelde Goesenaars in één klap toe. Ze zijn op diverse zakelijke gebieden nog actief ook, waarmee de Goese notarissen meer werk krijgen. Daarnaast kloppen ze voor testamenten hier ook aan, ze worden immers toch een dagje ouder. Het nieuwe gebouw komt begin 1656 gereed. De enige decoratie die de stad zich veroorlooft is een monumentale ingangspartij, met daarboven beeldjes van een rijke oude man en een dito vrouw. Dit zijn de bewoners waar het stadsbestuur op mikt; in later eeuwen zal het Manhuis synoniem worden voor tehuis voor arme bejaarden, maar dat is niet de oorspronkelijke doelgroep. Deze betaalt een behoorlijke som geld om verzekerd te zijn van een onbezorgde levensavond. Voor honderd pond Vlaams koopt een vrijgezel zich in, het dubbele moet een echtpaar betalen. Ook worden tarieven in Carolusgulden gesteld: deze variëren van 800 voor een vrijgezel tot 1600-1800 gulden voor een echtpaar. Verschil moet er zijn, in sommige gevallen betalen alleenstaanden extra om een kamertje voor zichzelf alleen te reserveren, of wordt er meer ingezet om een betere kamer te krijgen. “

JAN KATSMAN

Een telefoontje van een mevrouw uit Tholen. Ze is – zoals dat zo mooi heet – testamentair executeur van een mevrouw die enkele maanden geleden is overleden. De

overledene heeft geen kinderen. Haar man was al in 1996 overleden. Bij het opruimen was ze nog een schoolrapport van meneer tegengekomen. Of de Heemkundige Kring daar interesse in heeft? Nu hebben we als vereniging geen archiefbewaarplaats maar interesse altijd. Het schoolrapport werd opgestuurd en we gingen op zoek naar het verhaal daar achter.

De mevrouw die overleden is was Johanna Katsman-Bevelander. In de advertentie in de PZC stond onder haar naam 'Bure Jo'. Ze was geboren op 25 oktober 1924 in St. Maartensdijk en op 2 februari 2018 overleden te Tholen. Haar man was Jan Katsman, die op 1 december 1996 was overleden in het Thoolse Scherpenisse. Maar wat heeft dat nu te maken met De Bevelanden? Het schoolrapport is een boekje met een grijze omslag waarop staat 'Chr. School voor L.O. te Wolphaartsdijk, Papeweg A 106'. Verder staat er nog vermeld 'Rapportboekje van Jan Katsman'. Het is een uitgave van Oosterbaan & Le Cointre – Goes, een bekende drukkerij op de Bevelanden. De jeugdijaren van Jan Katsman moeten dus gezocht worden in Wolphaartsdijk. Het schoolrapport begint op 1 april 1930 met de eerste klas en eindigt op 31 maart 1937 met de zevende klas. Het schooljaar liep dus van 1 april tot 31 maart.

We beginnen onze zoektocht op de website van www.krantenbankzeeland.nl Daar vinden we in Dagblad De Zeeuw, zoals uit het onderschrift van de krant blijkt het Christelijk Historisch Nieuwsblad voor Zeeland, de eerste vermelding uit 1924. Het is een publicatie van de burgerlijke stand. Tot eind vorige eeuw was het nog gebruikelijk dat gemeenten huwelijken, overlijdens en geboorten publiceerden in de plaatselijke krant. Met een toenemende vraag om privacy wordt dit niet meer gedaan. Maar in 1924 lezen we onder het kopje 'Wolphaartsdijk' nog dat op 30 maart van dat jaar Jan Katsman is geboren als zoon van Janus Katsman en Catharina Adriana van Loo. We gaan verder zoeken naar de school aan de Papeweg. In hetzelfde Dagblad De Zeeuw van 13 september 1940 – enkele maanden na het begin van de Tweede Wereldoorlog – vinden we op de pagina 'Gemengd Nieuws' een artikeltje met de volgende inhoud:

"Wolfaartsdijk,

Benoemd tot onderwijzer aan de Chr. School in de Papeweg alhier, dhr. J. van Wijk (thans kweekeling met akte) in de plaats van dhr. J. van Wuijckhuijse, die 1 Dec. wegens het bereiken van den pensioengerechtigden leeftijd het onderwijs gaat verlaten." We hebben nu ook wat namen om verder te zoeken. De naam Van Wuijckhuijse komen we ook tegen in het schoolrapport als onderwijzer van Jan Katsman. Als hoofdonderwijzer komen we enkele malen de naam van W.A. van Wijk tegen. Zou er een familierelatie tussen hem en de nieuw benoemde onderwijzer zijn? We richten ons op J. van Wuijckhuijse.

Deze onderwijzer vervult verschillende bestuursfuncties in Wolphaartsdijk. Zo zit hij in het plaatselijk bestuur van de Anti Revolutionaire Partij (ARP), een partij die later is opgegaan in het CDA. In de jaren dertig van de vorige eeuw was Hendrikus Colijn (1869-1944) hun politiek leider en minister-president, dat toen nog gewoon voorzitter van de

ministerraad werd genoemd. In hetzelfde artikel van dagblad De Zeeuw van 16 februari 1931 lezen we dat J. Katsman voorzitter is. De vader van de hierboven genoemde Jantje? In dezelfde krant van 1 december 1933 lezen we ook dat J. van Wuijckhuijse is afgetreden als ouderling van de Gereformeerde Kerk in Wolphaartsdijk. En tot slot vinden we nog een bericht in hun lijfblad van 28 augustus 1935 dat J. van Wuijckhuijse en J.C. van Wuijckhuijse-van Driel op 30 augustus 1935 hun 25-jarig huwelijk vieren. De advertentie is ondertekend door hun kinderen Jo, Catrien en David, Jan, Cor Rie. Het adres in Wolphaartsdijk is A 249.

Zo komt er heel veel informatie naar aanleiding van een rapportboekje. De vakken waarin lesgegeven wordt zijn de hele schoolperiode hetzelfde: lezen, schrijven, rekenen, Nederlandse taal, Vaderlandse geschiedenis, aardrijkskunde, zingen en tekenen. Daarnaast ook cijfers voor gedrag en vlijt en Bijbelse en Kerkgeschiedenis. Vanaf de vijfde klas komt daar 'kennis der natuur' bij. Er staat nog een kolom voor 'nuttige handwerken', maar dat zal vermoedelijk alleen aan meisjes gegeven worden. Maar hoe waren nu de vorderingen op school van Jantje Katsman? De eerste twee klassen waren het overwegend zessen en een enkel zeventje. Vanaf de derde klas komen de eerste onvoldoendes, een vijf voor tekenen. Verder blijkt dat Jan vanaf klas 4 in de zomermaanden aanmerkelijk lagere cijfers haalt dan in de rest van het jaar, hij is dan tien jaar. Mogelijk dat hij in die maanden op het land moest helpen, hetgeen wel vaker voorkwam onder dorpskinderen. De schoolrapporten werden gegeven over de tijdvakken april/juni, juli/september, oktober/december en januari/maart. Achter iedere periode in sierlijk schrift de naam van zijn vader Janus Katsman.

PIET DE KAPPER

De vader van Leon Janssens had een kapperszaak in Hansweert. Speciaal voor de Heemkundige Kring De Bevelanden schreef hij wat herinneringen.

“Hansweert was rond 1850 nog een gehucht van wat huisjes met als belangrijkste huis het Veerhuys. Dat stond oostelijk van de Boomdijk op 40 meter van Van der Straaten op de Werfdijk. De Boomdijk was eigenlijk de Zanddijk die vanaf de Oosterschelde (Yerseke) naar de Westerschelde (Hansweert) liep. Met de komst van het Kanaal door Zuid-Beveland veranderde er veel, het dorp groeide, er kwamen meer mensen wonen en er kwamen veel winkels, met verschillende handel, cafés en ambachtlieden. Het was er druk. Bij de Vlaktebrug was een station van de Spoorwegen en vandaar reed er een trammetje naar Hansweert, naar het veer op Walsoorden, voor de verbinding met Zeeuwsch Vlaanderen. Van Walsoorden reed er weer een tram naar Hulst. Ook dat bracht door de passagiers bedrijvigheid met zich mee. Dit veer werd in 1943 verplaatst naar Kruiningen-Perkpolder. Door al die economische bedrijvigheid, vooral op de sluizen en de binnen- en buitenhaven, kwam ook mijn vader Piet Janssens, bekend als Piet de Kapper, naar Hansweert. Hij begon in 1937 in de Kanaalstraat (tegenover café Zeelandia) een dames en heren kapsalon. Een kapsalon dat betekende toen knippen en scheren met op zaterdag alleen scheren. Er werd die dag niet geknipt. De mannen lieten zich een keer in de week scheren en wel bij de barbier zoals dat toen genoemd werd. De meeste mannen hadden werk op de sluizen, sluiswachter, tijman, parlevinker, douane, marechaussée of op de werf aan de Westerschelde. Het was een bekend gegeven dat de werklieden die zaterdagmiddag om 16.00 uur met hun volle loonzakje van de werf of de sluis af kwamen drie bestemmingen konden hebben. Ze gingen naar huis, naar moeder

de vrouw, ze gingen naar een van de cafés, of ze gingen naar de kapper om te scheren. Het was bij Piet de Kapper dan ook een sociaal trefpunt want zaten de mannen eerst te kletsen voor ze aan de beurt waren, daarna bleven ze eveneens zitten praten. De wachtstoelen waren beperkt, maar geen probleem.

In de scheerwinkel stond een vaste open trap naar boven en die zat zaterdagmiddag van onder tot boven vol met klanten. De mooiste verhalen werden er verteld. Tot 1943 was de kapsalon in de Kanaalstraat gevestigd en in dat jaar verhuisde Piet de Kapper naar Lange Geer 19. Dat pand werd heropgebouwd nadat het in 1940 door oorlogshandelingen in puin geschoten was. Het was toen de winkel van juffrouw Van den Berge, in speelgoed en galanterieën. Aan de dakgoot, goed zichtbaar vanaf de sluizen, kwam een groot bord waarop KAPPER stond. In 1939 was Janssens getrouwd en zijn vrouw kapte enige jaren dames. Zelf kwam Piet Janssens (17-11-1912) uit Goes en was een neef van Piet Cardon die in de Waterstraat (tussen Beestemarkt en Vlasmarkt) dames- en herenkapsalon Cardon had. Als tienjarige jongen was Piet daar krullenjongen en mocht hij scheerklanten inzepen. Zo leerde hij het kappersvak en werkte er totdat hij in 1937 in Hansweert zelf een kapsalon begon. Hij verkocht daar ook allerlei toiletartikelen zoals Pitralon, aluin, tandpasta, Maja zeep en damesgeurtjes. Naar openingstijden werd niet zo nauw gekeken. Het kon zijn dat er om zeven uur 's morgens al een klant op de stoep stond, of een schipper 's avonds om half tien: "Kapper, kan 't nog even?" Want ja, schippers kwamen aan de wal, boodschappen doen, telefoontje plegen, naar een café, en moesten ook naar de kapper. Piet heeft er veel in de kappersstoel gehad. Er waren na de oorlog drie herenkappers op Answest (Hansweert) Simons, Van 't Westende en Janssens. Ze heten alle drie Piet en waren alle drie katholiek. Maar ging je naar Piet de Kapper, dan ging je naar Piet Janssens."

Foto: de Kanaalstraat in Hansweert in 1937. Links op de hoek de kapsalon van Piet van 't Westende, rechts bij het eerste uithangbord de kapsalon van Piet Janssens.

HET 'FOUTE' BOEK

Als Heemkundige Kring De Bevelanden krijgen we nog al eens de vraag of we interesse hebben in wat historisch materiaal. Het antwoord is altijd: "Interesse wel maar we bewaren niets." Maar vaak wint onze nieuwsgierigheid het toch en nemen we de aangeboden stukken in ontvangst. Later proberen we het dan bij een archiefdienst in bewaring te geven. Zo kregen we van een meneer uit het Drentse Beilen ook zo'n vraag. Hij had nog wat ansichtkaarten van Zeeland en wat boeken. Nieuwsgierig geworden ging onze voorzitter deze spullen ophalen. Bij deze verzameling een boek van een wel zeer groot formaat van ruim 30 cm. breed en 45 cm. hoog. Op dik papier, ruim 100 pagina's en mooie linnen gebonden omslag. Het was geen geschiedenis van de Bevelanden. Met grote letters stond er 'MICHIEL DE RUYTER' en zijn portret sierde de stofomslag. Het zag er zeer wetenschappelijk uit met Romeinse cijfers. Het meest intrigerende was het verschijningsjaar 1942. Midden in de Tweede Wereldoorlog, Nederland is bezet en dan een fors boek over een Nederlandse admiraal, of zoals men wil een zeeheld. Het is geschreven door N. Aartsma en uitgegeven door Holle&Co in Den Haag. Toch maar eens wat informatie gevraagd bij het Gemeentearchief Vlissingen, want in de geboorteplaats van deze admiraal zullen ze vast meer weten. Daar hebben ze inderdaad het boek in het archief en kunnen ze ook wat meer vertellen over de achtergronden. De schrijver is Nicolaas Aartsma (1 april 1909 – 29 januari 1987), geboren in Amsterdam maar geworteld in Friesland. Schrijver van populair wetenschappelijke boeken en medewerker aan nationaal-socialistische tijdschriften. De uitgever Holle & Co, waar het boek over De Ruyter verscheen, staat bekend als een zogenaamde 'foute' uitgever die zich in de jaren 1930 en 1940 toelegde op nationaal-socialistische propagandistische werken. Naast dit soort uitgeverij waren er natuurlijk ook 'gewone' uitgeverij in de oorlog. Deze kregen echter wel te maken met een woud van regels waarmee de Duitse bezetter het boekenvak aan banden legde. Het Gemeentearchief Vlissingen geeft verder de volgende informatie: "Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd De Ruyter door de Duitsers en de nationaal-socialisten misbruikt. De Ruyter werd samen met Rembrandt als de grootste helden uit de zeventiende eeuw gezien. Er verscheen opnieuw een aantal boeken over

De Ruyter, waarvan 'Michiel de Ruyter. Een heldenleven in plichts vervulling voor het vaderland' van N. Aartsma het opvallendste was. De schrijver was een medewerker van nationaal-socialistische tijdschriften. Tekenend detail: bij de afbeelding van het beroemde touwslagerwiel vermeldde hij dat dit ten gevolge van oorlogshandelingen in Middelburg verloren was gegaan. Dit was onjuist, maar blijkbaar wilde de auteur hiermee aangeven dat door schuld van het Nederlands verzet kostbaarheden verloren waren gegaan. In talrijke publicaties werd een vergelijking gemaakt tussen de strijd van zowel De Ruyter als Duitsland tegen de Britse 'voogdij en plundering'. Dit gebeurde ook op ene propaganda poster met het motto: '1673-1943 Steeds dezelfde vijand', verwijzend naar de slag bij Kijkduin in 1673. Waaronder dan de oproep komt: 'Strijdt met ons mee!'

Het laat weer eens zien dat manipulatie van de geschiedenis van alle tijden is. Al noemen we dat nu alternatieve feiten

MIENTJE WORDT WILLIE

Op dinsdag 19 maart 1929 werd in het gezin van Johannes Harinck en Rika Rijkse in Goos een tweeling geboren. Twee meisjes die de namen Wilhelmina en Pieterella kregen, met als roepnamen Mientje en Pietje. Opa Harinck – die zelf uit een gezin met dertien kinderen kwam – vond dat maar niets en wilde wat modernere namen voor zijn kleinkinderen. Na zes weken werden het Willie en Nellie. De bevalling was thuis en huisarts Looyen zag het somber in. Tweelingen werden altijd te vroeg geboren en de overlevingskansen waren gering. Willie vertelt in het Gasthuis in Goos een stukje over haar leven. In maart wordt ze negentig jaar. Haar tweelingzus Nellie is begin dit jaar overleden. Het geheugen laat haar soms wat in de steek, maar via het internet is er veel te achterhalen. Willie en Nellie groeien op in de Korte Vorststraat in Goos, nu een straat met achterkanten van winkels maar toen waren het woonhuizen. Vader Harinck was kleermaker bij Hopmans, een bekende ondernemersfamilie in Goos. Het kledingbedrijf staat bekend als de Gebr. V&A Hopmans, De broers Victor Anthonius en Adrianus Anthonius openden hun eerste kledingwinkel op 5 april 1924 aan de Magdalenastraat 12 te Goos. Op 1 december 1927 nemen de broers de kledingzaak van Van der Reit over in de Lange Kerkstraat. Daar blijven ze tot aan de opheffing van de zaak in 1985. De familie Hopmans was een bekende katholieke familie in Goos. Ze waren betrokken bij de

oprichting van verschillende katholieke verenigingen. Ook zaten ze in het kerkbestuur. Hoewel het gezin Harinck niet katholiek was zong vader wel in het kerkkoor van de katholieke kerk. "Er werd veel gezongen en als kinderen luisterden we dan heel stil."

Willie de Regt-Harinck over haar jeugdijaren: "Vanuit onze bovenwoning in de Korte Vorststraat konden we vader aan het werk zien als kleermaker bij Hopmans in de Lange Kerkstraat. Op de hoek van de Papegaaistraat zat de meubelzaak van Fraanje. Even verderop zat de schoenmakerij van Van de Reepe" (de latere grondlegger van de Bison-kitfabriek). Willie gaat naar school B op de Beestenmarkt in Goes (toen ook wel de klompenschool genoemd). De kleuterschool zit tot in de jaren zeventig van de twintigste eeuw in het pand dat nu bekend staat als Podium 't Beest. Na zes jaar onderwijs blijft ze thuis. "Meisjes hoefden niet te leren." Ze kreeg naailes van haar vader. Er moesten mantelpakjes gemaakt worden die Hopmans exporteerde naar Engeland en Schotland. Dat was hard werken tot 's-avonds laat. Vader was heel precies en ook thuis moest er genaaid worden. "De naaimachine stond onder de bedstee." Later verhuisden het gezin Harinck naar een bovenwoning in de Nieuwstraat. Willie meent zich te herinneren dat daar ook een atelier was van Hopmans waar maar liefst achttien mensen werkten.

In 1951 trouwt Willie met Izaak Willem de Regt (geb. 22 december 1926 te Kamperland). Het was een 'moetje' zoals men dat toen noemde, hun eerste kind was al op komst. Er werd in januari 1952 een dochter geboren en in hetzelfde jaar werd na tien maanden een zoon geboren. De eerste woning van het getrouwde stel was een houten noodwoning aan de Koningin Wilhelminastraat in Kloetinge, ook wel aangeduid als de 'barakken'. Op de hoek zat bakker Blommaard. Ze wilden er niet lang blijven wonen, er moest op petroleum worden gekookt en gestookt. Elektriciteit en gas was er niet. Maar ja je moet toch wat. Ze hoopten dat ze na ongeveer zes weken een andere woning konden betrekken. Ze zouden er zes jaar blijven wonen."Het was een toestand met twee baby's en drie petroleumstellen op het aanrecht, één voor de pap en twee voor de aardappelen en groente." Hun eerste 'echte woning' kregen ze in de Prinses Irenestraat in Kloetinge. Een nieuwe huurwoning van de woningbouwvereniging, wat een luxe!"

Izaak de Regt begint zijn arbeidzaam leven bij Wasserij De Zon in de Wijngaardstraat en de Nederlandse Spoorwegen. Daarna gaat hij naar IJzerhandel VlietJonge aan de Marconistraat te Goes. Dit bedrijf verhuist in 1982 naar Nieuwegein, waar het bedrijf onder die naam nog steeds bestaat, In de vrijgekomen ruimte in de Marconistraat komt Machine- en Constructiebedrijf Hollestelle, dat eerst een werkplaats had in de Zaagmolenstraat te Goes. De naam van dit bedrijf bestaat nog steeds in de vorm van een holding van diverse bedrijven onder de naam Koninklijke Hollestelle B.V. Izaak de Regt kan met VlietJonge meeverhuizen naar Nieuwegein maar hij blijft in Goes, zoals veel van zijn collega's, en gaat werken als grondwerker bij een aannemingsbedrijf. "Zwaar werk" zegt zijn vrouw Willie nu.

Op 12 november 2013 overlijdt haar man Izaak de Regt.

Foto 1: trouwfoto van Willie Harinck en Izaak de Regt in 1951 te Goes.

Foto 2: De meubelzaal van Joost Fraanje op de hoek Korte Vorststraat/Papegaaistraat te Goes.

Foto 3: Prinses Irenestraat te Kloetinge in de jaren vijftig in de twintigste eeuw.

MEMORABELE HERINNERINGEN

Speciaal voor deze pagina van de Heemkundige Kring De Bevelanden schreef kapperzoon Leon Janssens wat herinneringen aan zijn vader.

“In Hansweert voltrok zich het leven zoals overal, met altijd wel een eigen sfeer op de sluizen, en ze kregen ook te maken met de Tweede Wereldoorlog. Toen de Duitsers kwamen moesten ze van het dorp af, even alles in de steek laten. Bij terugkomst was de kapsalon leeggehaald en lagen de gestolen tubes tandpasta platgetrapt op de sluisdeuren. In 1944 viel er in de achtertuinen van de Lange Geer en de Hoofdstraat een vliegtuigbom die alle ramen uit het huis blies en voor veel schade zorgde. De familie Janssens, met twee kinderen en een nicht die bij hen werkte, overleefden die bom ternauwernood in het keldertje onder de trap. Na de bevrijding van Hansweert op 29 oktober 1944 keerden ze terug van evacuatie naar Heinkenszand. Bij binnenkomst zat er in de keuken op de uitgedoofde kachel een Engels sprekende militair die zei: “How do you do? Do you want some chocolate?” Hun dochtertje werd die dag, 30 oktober één jaar, reden om wat extra spullen te geven waaronder een lap parachutestof. Dat werd later een jurkje.

Tijdens de oorlog kwamen er ook Duitse militairen in de kapsalon. Op een zaterdagmiddag, de bank met wachtenden zat bomvol, stapte een Duitse officier naar binnen en bleef staan voor de vitrine met koopwaar. Toen Piet de Kapper klaar was met zijn klant stond de eerst aan de beurt zijnde op van de wachtbank. Maar dat ging niet door. De Duitser drong voor, liet zich in de stoel ploffen en commandeerde: “Schneiden und rasieren”, (knippen en scheren). Er viel een doodse stilte in de kapperszaak, maar

Piet knoopte hem stevig de kapmantel om. In een ijtempo millimeterde hij het haar van de Duitser, snokte de kapmantel af en drapeerde een scheerdoek rond zijn nek. Inzepen, zeg maar insmeren, en met het lange scheermes werd de baard er letterlijk afgeschraapt. Zes minuten had heel de behandeling geduurd en in die tijd kon je een speld horen vallen. Spanning ten top. Het hoofd van de Duitser was rood, van ergernis of van de weinig zachtzinnige knip- en scheerbeurt. Hij stond op, mepte zijn pet op en smeed het verschuldigde bedrag zo hard op het marmeren blad van de wastafel dat de munten in de wasbak terecht kwamen. Met een knal trok hij de deur achter zich dicht. Bij de wachtende klanten brak de spanning. "Zo Piet, die heb je even goed op zijn nummer gezet. Die komt voorlopig niet terug", zei olieman Peet en hij kreeg van iedereen bijval. Piet de Kapper, zweetdruppels op zijn hoofd, lachte bescheiden en begon aan zijn volgende klant, wel zachtjes deze keer.

Piet Janssens had een goede sociale instelling en dat kwam in zijn beroep van kapper ook terug. Donderdagmiddag was hij vrij maar dan ging hij zieke klanten, die niet konden komen, thuis knippen. Dat gebeurde ook op zondagmorgen. Vele jaren ging hij donderdag- en zondagmorgen naar Hansweert-Oost naar bejaardenhuis Maria-Oord waar hij knipte en schoor.

Hij had wekelijks contact met een kapper uit Kruiningen, wiens kapsalon met De Ramp'53 onder water stond. Hij kwam naar Hansweert en hielp bij Piet in de kapperszaak, er waren toch twee stoelen, en de dagopbrengst werd eerlijk verdeeld. Zeker wanneer het zijn eigen klanten uit Kruiningen betrof. Een ander staaltje van collegialiteit was bij ziekte van Piet van 't Westende, die even niet kon werken. Er hing daar een briefje op winkeldeur dat de klanten onder meer bij Piet de Kapper terecht konden. En ze kwamen. Maar al het geld dat hij ontving van die klanten ging apart in een sigarenblikje en werd eind van de week bij Piet van 't Westende afgegeven. Over collegialiteit en saamhorigheid gesproken. Eenmaal maakte hij het mee dat een klant in de kappersstoel overleed. De man kwam om te knippen en blies tijdens de knipbeurt zijn laatste adem uit. De kapper was in shock.

Het moet gezegd dat met de verminderde activiteiten op het Kanaal door Zuid-Beveland en de opening van het nieuwe Schelde-Rijn Kanaal, de zaken op Hansweert hard terugliepen. Piet de Kapper kreeg vanaf november 1977 AOW en was per 1 januari 1978 alleen nog 's morgens open. Oudejaarsdag 1978 is hij aan de gevolgen van een hartinfarct te Goes overleden."

Familiefoto genomen in de zomer (juli) van 1953 voor de kapsalon in Lange Geer 19 te Hansweert. v.l.nr. achterste rij: Maatje Janssens-Coppens, Peter Janssens, Piet Janssens (Piet de Kapper); voorste rij: Leon Janssens en Jeanette Janssens.

BRAND IN DE GROTE KERK GOES

Op 11 september 1608 ging een groot deel van de Grote Kerk in Goes in vlammen op. Organist en dirigent Kees van Eersel schreef op de facebookpagina Kiekje Bevelanden daarover dit artikeltje en maakte deze foto's:

“Vandaag 409 jaar geleden (11 sept. 1608) ging een groot gedeelte een de Grote kerk van Goes in vlammen op. Tot op de dag van vandaag zijn de sporen zichtbaar in het dak van de noordelijke koorbeuk.

Door de tijdelijke rustperiode in de 80-jarioge oorlog (het zgn.Twaalfjarig bestand) kon men de herbouw en restauratie met kracht aanpakken. Een Antwerpse bouwmeester creeerde een - hoe bijzonder voor die tijd- gotisch schip, even hoog en breed als het nog bestaande koor. Van een oude prent weten we dat het afgebrandde oude schip lager was, en m.i. ook breder dan het huidige: De aansluitingen op de westelijke transeptmuren zijn duidelijk te zien, de fundamente die daarop aansluiten teruggevonden. Helaas zijn deze na de kerkrestauratie van 2000 niet opgemetseld voor een betere zichtbaarheid, maar aangekleed door domme plantjes.

Aanvankelijk waren vier traveeën gepland voor het nieuwe schip, maar daarmee waren de verhoudingen niet mooi, tekort. Met veel inspanningen (o.a. meer accijns op bier, wijn enz) kon de stad een vijfde travee financieren. Om deze reden ben ik van mening dat het nooit in de mogelijkheden en bedoelingen heeft gelegen het schip de aanzienlijke grotere breedte te geven die nu als reden wordt aangenomen. Als dat was gebeurd zouden alle verhoudingen met transepten en koor zoek zijn geweest, en de kosten van de bouw niet te dragen voor de stad.”

GEMEENTEHUIS KRABBENDIJK

ot 1970 was Krabbendijke een zelfstandige gemeente. Daarna werd het bij de gemeentelijke herindeling van Zuid-Beveland ingedeeld bij de nieuw gevormde gemeente Reimerswaal, genoemd naar de verdrongen stad in dat gebied. Het was gedurende de late middeleeuwen na Middelburg en Zierikzee de derde stad van Zeeland. Door stormvloed in de zestiende eeuw verdween deze stad in de golven. In 1970 keerde de naam Reimerswaal weer terug als naam voor de nieuw te vormen gemeente in oostelijk Zuid-Beveland.

Het oorspronkelijk in 1888 gebouwde gemeentehuis aan de Dorpsstraat 85 in Krabbendijke verloor toen deze functie. Jan Weststrate (73) kocht in 1988 het voormalige gemeentehuis. Volgens hem werd het daarvoor nog gebruikt door de biljartmannen, breivrouwen en jongeren. Dat hield op toen dorps huis De Meiboom klaar was. Weststrate weet ook alles over de grote verbouwing van 1949, waarbij het hele pand met een verdieping is opgetrokken. Uit dat jaar dateert ook het enorme glas-in-loodraam in de trappenhal, de blikvanger van het gebouw. Geschonken door de middenstand van Krabbendijke. "Een prachtig tafereel, dat de bedrijvigheid in en om het dorp uitbeeldt. Heel wat bruidspartjes hebben op deze trappen geposeerd." Het voormalige gemeentehuis staat nu te koop. Het originele meubilair heeft Weststrate al die tijd laten staan. „Dat is voor de koper." Hij hoopt dat diegene, net als hijzelf, respectvol omgaat

met het oude karakter. Aan één voorwaarde heeft de nieuwe eigenaar zich sowieso te houden. „Voor onderhoud moet de toren altijd bereikbaar zijn.” De klok, die om het half uur en tijdens begrafenissen luidt, is nog eigendom van de gemeente. Want hoezeer de tijd heeft stilgestaan, de klok zal tot in lengte der dagen doortikken aan de Dorpsstraat.

<https://www.pzc.nl/.../de-tijd-heeft-stilgestaan-maar-de-klo.../>

VAKANTIE IN 1952 (1)

In 1952 is de Goese dominee Metselaar twaalfeneenhalf jaar getrouwd. Met zijn vrouw gaat hij op 'huwelijksreis'. Dat zal na hun huwelijk in het oorlogsjaar 1940 niet mogelijk zijn geweest. Mevrouw Metselaar houdt een reisdagboek bij. Hun zoon Fré plaatste het enkele weken geleden op facebook. Een stukje Bevelandse geschiedenis uit een tijd dat reizen binnen Europa, met grenzen en paspoortcontroles een hele onderneming was. Hier deel 1.

"Mijn moeders verslag van mijn ouders koperen huwelijksreis. Een tocht op de bromfiets (met een 'vermogen' van 0,7 pk elk!) van het Zeeuwse Goes naar de Belgische en Luxemburgse Ardennen en via Trier verder Duitsland in. Het verslag van het Duitse gedeelte volgt wellicht later. Van zaterdag 26 juli - maandag 18 augustus 1952:

Na allerlei voorbereidingen, zoals paspoorten, deviezenboekjes, NL-bordjes voor op het achterspatbord van de bromfiets, 'n totale kampeeruitrusting, waarbij niet te vergeten twee verrukkelijke luchtbedden, togen we om 7.30 uur op Cyclestar en een gehuurde nieuwe Berini op weg. Vanuit woonplaats Goes. Richting België en hoopten 'n heel eind te komen, nl tot Dinant.

Maar o wee, bij Krabbendijke begon de "mis"torie, de Berini kreeg het warm en staakte. Pauze.

Bij de grens en voor Antwerpen, ong. 11.30 uur kreeg de Berini weer kuren. Een reparateur werd gezocht, één, nee wel zeven. een paar vonden wat, wat later niets bleek te zijn, een had het te druk z'n zaak te kuischen, een ander was juist vertrokken als soldaat. In Mechelen, na lang gezwoeg op 'n niets doende motor, eindelijk de zevende, probeerde na twee uur geduldig gezocht te hebben het bromgeval en vond een kortsluiting in de motor. Hoera het leed was geleden, de wanhoop voorbij. We werden niet meer uitgelachen. Na een heerlijk maal in het "Volkshuis" (heel goed), gingen we vrolijk verder om een plekje te vinden om onze tent op te slaan en nachtrust te genieten. Om over 7 gingen we uit Mechelen. We vonden een heerlijk plaatsje langs 't kanaal bij een kleine boerderij, waar juist een Hollands kleinochttertje logeerde. We haalden daar melk en eieren + water in onze waterzak, hadden een uitstekende nacht en haalden adem op de maat van 't boomgeruis.

Zondag, 27 juli sliepen we uit tot 9 uur, ontbeten uitvoerig, dronken daarna heerlijke koffie (alles met gebruik van primus) en vertrokken ongeveer 1 uur in een stortbui richting Leuven. Langs een geweldig steil, heel smal op het trottoir gelegen fietspad met aan de ene kant een muur en aan de andere kant lantaarnpalen, stortten we ons Leuven in. De regen hield op en heeft ons de hele tocht nog maar eenmaal een kleine visite gebracht. De weg Namen in was iets minder steil, maar helde over een veel grotere afstand naar beneden. In Profondeville nuttigden we ons avondmaal langs de Meuse. Geweldig druk was het daar overal, van zondagsrust geen sprake, integendeel. Over Isoir reden we nu naar Houx, waar we onze tent op 'n prachtige plek halfweg een hoge heuvel opsloegen. We haalden water uit een "source" tegenover de ruïne van Poilvache.

Maandag, 28 juli. Om 9 uur op pad naar Dinant, eerst brug bekeken, daarna Citadel beklommen (scheve vloer, behalve een beetje geschiedenis). Na ansichten gekocht en verstuurd te hebben, bromden we naar de grot van Han. Het was daarop en daarin machtig mooi en nergens mee te vergelijken (behalve de afzetterij). Van daaruit ging het op Rochefort aan. In Jenelle overnachtten we op een kampeerplaats, die bij en boerderijtje hoorde, nadat we tevergeefs getracht hadden een steilte te beklimmen. Berini was in staking.

Dinsdag, 29 juli. Over een onverharde weg bereikten we langs een grote omweg (niet Hotton, maar Durbuy langs de Ourthe) La Roche, waar we heerlijke patat + karbonade en sla nuttigden. We volgden de bijzonder mooie Ourthe, totdat we geweldig moesten stijgen bij Berismenil, vanwaar we een schitterend uitzicht hadden (zoals trouwens heel vaak onderweg), naar Houffalize, waar we inkopen deden. Bij Bastogne, dat heel erg geleden heeft bij het Ardennenoffensief, zetten we de tent op naast een pijnbomenbos, waar Duitsers en later Canadezen zich ingegraven hadden en waar het vol lag met lege blikjes. Ondanks 't mooie uitzicht was de gedachte hieraan erg luguber.

Vrijdag, 1 augustus. Fiets- wandeltocht naar de Wolfsschlucht, Teuffelsschlucht, Paulsplatte, Bilchenslay, naar Berdorf, Predigtstuhl. Onvergetelijk mooi. s'Middags reden we bij Echternach over de brug, waarbij aan weerszijde douaneposten waren. Men wees ons de weg naar Trier. We passeerden met tegenzin de grens, want nu kwamen we in het land, welks bewoners ons kort geleden niet bepaald menselijk behandeld hadden. Wij konden ons niet onvriendelijker gestemd voelen. Maar..... met wat een oprecht gemeente hartelijkheid zijn wij ontvangen. Ten eerste in Trier werden we hoffelijk behandeld en vervolgens op onze kampeerplaats Ferin, voorstadsje van Trier. Men hielp ons de bromfietsen duwen, was vol belangstelling en hulpvaardigheid. s'Avonds busten (met stroomafnemer) we naar Trier en zagen in 't donker de machtige Porta Nigra. Woensdag, 30 juli passeerden we de Luxemburgse grens (zonder contrôle) en fietsten over Ettelbrück en Diekirch naar Echternach, waar we voor 2 nachten onze tent op de "Camping-Parc" opsloegen."

EEN BEVLOGEN SCHOOLMEESTER

Hebben we ze nog, die bevlogen schoolmeesters waar tientallen jaren later kinderen – dan als senioren – nog herinneringen aan hebben? De schoolmeester die de wereld wilde verbeteren en het onderwijs daarvoor als een roeping zag. De schoolmeester die prachtige verhalen kon vertellen waar je ademloos naar luisterde. Hendrik Lodewijk van der Kaa (1895-1969) was zo'n schoolmeester. Op 13 april 1895 te Dordrecht geboren en op 27 april 1969 te Goes overleden. Enige tijd geleden werden we als Heemkundige Kring door zijn neef – Erik van der Hoeven (1944) – uit Drenthe benaderd. Hij had van zijn oom Henk een grote hoeveelheid ansichtkaarten van stads- en dorpsgezichten en boeken over geschiedenis. Of wij daar interesse in hebben. Onze voorzitter Piet Hamelink ging hem opzoeken en kwam met een volle kofferbak terug. Zijn neef Erik typeert Henk van der Kaa als een 'leraar oude stijl'. Van eenvoudige afkomst met een goed verstand en in zijn jonge jaren dus voorbestemd voor de Kweekschool, de opleiding voor onderwijzers. In 1938 komt hij naar Goes waar hij leraar wordt aan de Burgemeester van Dusseldorp ULO. In het afscheidsinterview in de PZC van 30 september 1960 lezen we dat hij naast zijn hoofdakte ook de akte Frans had. In 1947 zou hij op ruim vijftigjarige leeftijd nog de akte Engels halen. In hetzelfde krantenartikel lezen we dat hij voor zijn komst naar Goes ook les had gegeven (vaak op tijdelijke contracten) in Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht en Den Haag. Henk van der Kaa is een principieel voorstander van openbaar onderwijs. Het was nog de tijd van de verzuiling waarbij het openbaar onderwijs zich profileerde met slogans als 'Onverdeeld naar de openbare school', om te benadrukken dat dit het onderwijs was voor ieder kind. In het PZC-artikel lezen we dat hij bij wijze van spreken is groot gebracht met het openbaar onderwijs en dit altijd trouw is gebleven. Henk van der Kaa was getrouwd met Pieterella van der Hoeven (1895-1973). Na de Tweede Wereldoorlog verlaat Henk van der Kaa het ULO-onderwijs en wordt hij onderwijzer aan de lagere openbare Prinses Margrietschool te Kloetinge. Het echtpaar Van der Kaa/Van der Hoeven had geen kinderen. Vanaf hun aankomst in 1938 zouden zij tot aan hun overlijden blijven wonen op het adres Tulpstraat 36 te Goes. Neef Erik schrijft over Henk van der Kaa: "Ik herinner mijn oom als een echte klassieke onderwijzer, als verteller en als verzamelaar van briefkaarten uit heel Nederland en de wereld voor zo ver dat toen haalbaar was." Dat hij een verhalenverteller was vinden we ook terug in de PZC, waar de journalist schrijft: "De heer Van der Kaa, die bij het kantoor van de Provinciale Zeeuwse Courant te Goes regelmatig foto's kwam halen om het

gesprokene in de klas te illustreren.” Neef Eric: “Mijn oom kon prachtig vertellen, zelfs over plaatsen waar hij misschien niet eens geweest was maar aan de hand van de briefkaarten deed hij dat waarschijnlijk. Hij was een meeslepend verteller.” Dat hij een geliefde onderwijzer was blijkt uit de vele ansichtkaarten die hij nog jarenlang van oud-leerlingen ontving. Maar daarover een volgende keer.

Foto 1: Uit het afscheidsinterview in de PZC van 30 september 1960.

Foto 2: Ansichtkaart De Burgemeester van Dusseldorp ULO in 1940

Foto 3: Tulpstraat in Goes in 1959 tijdens verkeersexamen.

HET WONDERMEISJE

Vandaag kerstmis, een triest verhaal uit het eind van de negentiende eeuw dat leest als een kerstverhaal.

Als Heemkundige Kring werden we door Wilza Mijsbergen benaderd om een foto te bekijken. Eigenlijk is het een ansichtkaart die door de jaren heel wat slijtage liet zien. Een meisje met vreemde misvormde handen. Het moet een ver familielid van haar zijn, een nichtje of een achternichtje van haar opa van moederszijde Jan Bastiaan Voois. Het meisje zou ook de achternaam 'Voois' hebben. Ze vertelde dat het meisje de bijnaam 'Wondermeisje' had en op de kermis tentoongesteld werd. Als we de foto later op de computer uitvergrooten lezen we nog heel vaag 'Wondermeisje geboren te Goes'. We

gaan op onderzoek uit en schakelen het vaste netwerk van speurders in. Al snel komt er meer nieuws. Van Frank de Klerk van het Gemeentearchief Goes horen we dat het wondermeisje al zo'n 100 jaar de gemoederen in Goes bezighoudt. Er was geen naam bekend maar nu weten we dan een mogelijke achternaam. Er zijn meer ansichtkaarten van het meisje in omloop van verschillende leeftijden waarin ze staat afgebeeld in de leeftijd van 10 tot 15 jaar. Opmerkelijk is dat de kaarten tweetalig zijn uitgegeven, met een Nederlandse en een Franse tekst. De uitgever van de kaarten was G. Hermans te Antwerpen. Steeds met het onderschrift 'Goesche Wondermeisje'. Peter Frijhoff vindt een aantal meisjes Voois die geboren zijn tussen 1888 en 1901. De meesten zijn gehuwd en een aantal anderen zijn heel jong overleden. Ook het register van de 'verpleegden in het Gasthuis te Goes van 1875-1900' biedt geen resultaat. Wel vinden we krantenartikelen uit de negentiende eeuw van andere 'wondermeisjes' die op de kermis tentoongesteld werden. In 2000 krijgt het Goesche Wondermeisje nog een keer aandacht. Het kunstenaarscollectief 'Trechter 5' besteedt aandacht aan het Wondermeisje. In de PZC van 26 april 2000 lezen we: 'Voorbijgangers lijken het als een extra kermisattractie te beschouwen. Naast de rooms-katholieke kerk in Goes staat een hoge wagen met een wervende aankondiging: "Doolhof. Het Goesche wondermeisje, oud 12 jaar en half. Om de haverklap wordt het steile trapje naar de ingang bestegen. Binnen klinkt soms gelach, soms gegil, maar meestal blijft het muisstil." Op de website StichtLicht vinden we over dit kunstproject nog de volgende toelichting: "Op de kermis van Goes stond een donker doolhof waarin zich het Goesche wondermeisje bevond, een ansichtkaart uit circa 1910 in een verlicht kijkkastje.

Het wondermooie gezicht van het meisje trekt eerst de aandacht, daarna valt de blik op de wonderlijk misvormde handen. Als takken. Het doolhof stond er onbeheerd, wat zo nu en dan achterlating van attributen en intieme handelingen van het publiek opleverde."

Het wondermeisje spreekt nog steeds tot de verbeelding. In de PZC van 17 augustus 2000 komen we nog een interview tegen van Hans Lindenbergh, een verwoed verzamelaar van ansichtkaarten, en bekend van de vroegere rubriek 'Raadkaart' in de PZC. We citeren: "Hij trekt een kaart uit een plastic beschermhoesje. "Dit wordt een speciaal item. Hier gaat het om uitbuiting van kinderen". Hij toont een kind met ernstig misvormde handjes. "Het Goesche wondermeisje", staat er onder. "Twaalf jaren oud". Dat kind werd op de kermis tentoongesteld. Kijk, hier heb je ze nog een keer, nu vijftien jaar oud. Ze zijn dus zeker drie jaar bezig geweest om dat kind uit te buiten. Tegenwoordig vangen ze zo iemand op en wordt die misschien geopereerd". Behalve een mogelijke achternaam weten we nog steeds niet zoveel van het Goesche Wondermeisje. De ansichtkaarten zijn nog steeds een collectorsitem en worden op internet te koop aangeboden tot uit Tsjechië toe waarvoor een foto voor € 18,00 werd aangeboden.

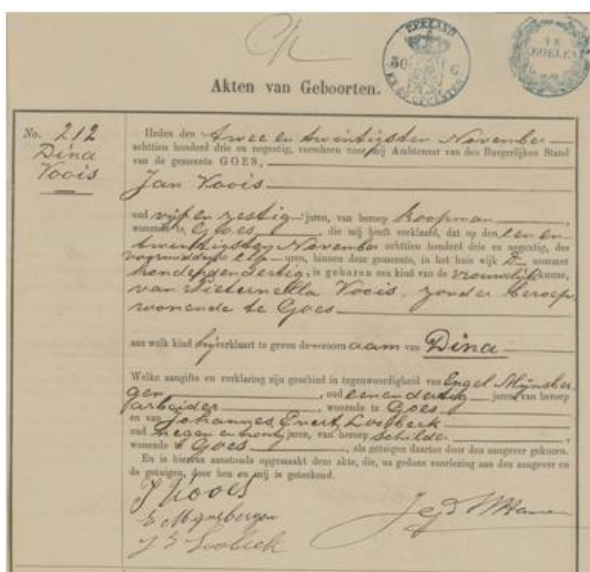
Foto: Het Goesche Wondermeisje, oud 10 jaar.

Er komt nog een vervolg:

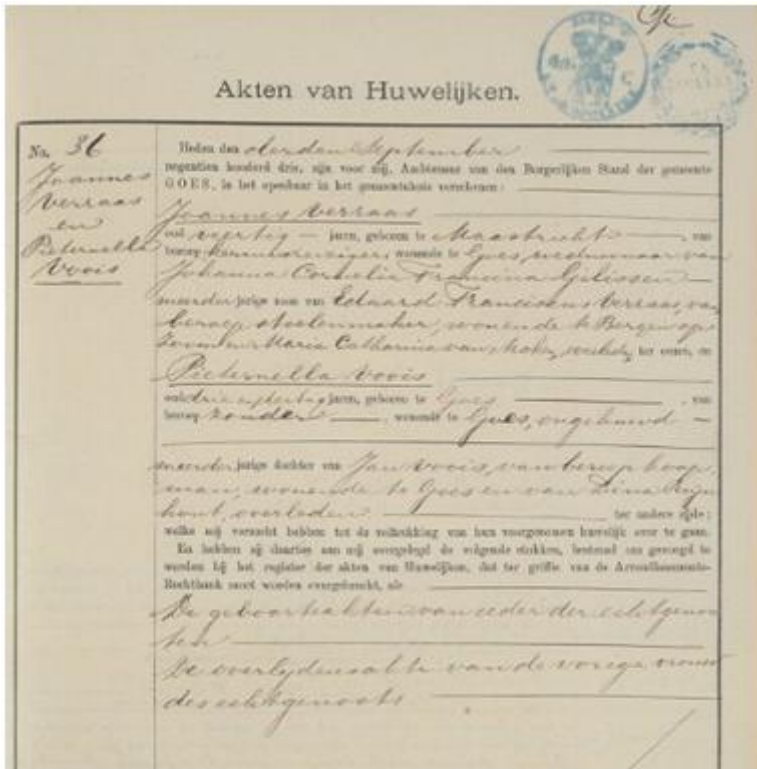
Het is niet gebruikelijk dat we hier reacties plaatsen van onze lezers op de gepubliceerde artikeltjes. Deze keer een uitzondering. Tot op heden was er geen naam bekend van het 'Wondermeisje uit Goes'. Door een foto van Wilza Mijsbergen kwamen we aan de achternaam 'Voois'. Dat zette journalist Jacqueline Baijens weer aan het werk. Zij is geboren in Goes maar woont al jaren in Gent (B) en publiceert op haar facebookpagina onder de naam 'Jacqueline Pieterse'. Zij komt nu met een voornaam. Het wondermeisje zou mogelijk Dina Voois kunnen zijn, geboren op 21 november 1893 te Goes. Hier haar verhaal van het onderzoek:

"Ik heb wat opzoeken gedaan. Dina Voois wordt geboren op 21/11/1893 in Goes. Ze is de dochter van Pieterella Voois en een onbekende vader. In de geboorte akte lijkt het alsof de 65-jarige Jan Voois de vader is van de baby, maar in werkelijkheid is hij de grootvader. Dochter / moeder Pieterella Voois is geboren op 23/5/1870 in Goes als kind van Jan Voois en Dina Reijnhout. Baby Dina Voois is dus 'gewoon' vernoemd naar haar grootmoeder Dina Reijnhout, zoals toen nog gebruikelijk was. Op 3/9/1903 trouwt de dan 33-jarige Pieterella Voois op het stadhuis van Goes met een weduwnaar, de 40-jarige Joannis Verraas. Op dat moment is haar dochter Dina Voois bijna 10 jaar. Waarom denk ik dat deze Dina Voois het wondermeisje is? Omdat haar stiefvader Joannes Verraas van beroep ... kermisreiziger is. De puzzelstukjes vallen mooi in elkaar. De eerste foto van het wondermeisje duikt op kort nadat haar moeder is getrouwd met een kermisreiziger. Enfin, het lijkt me een mogelijkheid.

Onderstaande foto is de geboorteakte van Dina Voois. Moeder is Pieterella Voois. In 'Zeeuwen Gezocht' staat Jan Voois als de vader genoemd maar zoals uit bovenstaand al wordt vermeld is hij de grootvader en heeft hij slechts de geboorte aangegeven.

Hieronder de huwelijksakte van Pieterella Voois en Joannes Verraas:

Haar moeder, Pieterella Voois, woont en werkt in 1916 (tijdens de eerste wereldoorlog) enkele maanden als huishoudster in Rotterdam. Daarna vertrekt ze naar Amsterdam, waar haar dochter Dina en kleindochter Pieterella Maria wonen. Haar wettig domicilie is op dat moment vermoedelijk in Brussel. De afbeelding is van de persoonskaart van de moeder van Dina Voois in het archief van Rotterdam.

Model 3. AAM

VOORNAMEN *Verraas geb. Voois*
Pieterella

Geboortetijd *20 Mei 1870* Geboorteplaats *Goos*
M. of V. *7* B.S. *H* K.G. *S.H.* Beroep *huishoudster*

1. ingeschr. *27/1/1916* van *Goos* 1. Vertr. *10/1916* naar *Amsterdam*
Ingelste 61 hiein beltey

2. " " " " 2. " " " "

3. " " " " 3. " " " "

4. " " " " 4. " " " "

5. " " " " 5. " " " "

Wettig domicilie *Brussel ???* Overleden

Aanmerkingen

Nog wat extra informatie over Joannes Verraas, de stiefvader van Dina Voois, mogelijk het wondermeisje. Joannes trouwt op zijn 21-ste (op 24/1/1884) met Petronella van den Wijngaardt, een dan 49-jarige winkelierster uit Bergen op Zoom. Het huwelijk blijft kinderloos en na 4 jaar huwelijk maakt Petronella haar testament ten voordele van haar echtgenoot - hij erft alles. Maar anderhalve maand later, op 20/8/1888, stapt ze opnieuw naar de notaris om haar echtgenoot volledig te onterven. Haar enige erfgenaam is nu haar broer Christianus van Wijngaerde, van beroep graveur, wonende te Antwerpen. De vraag is of Joannes dit weet; ik vermoed van niet. Want na het veranderen van het testament passeren er twaalf jaar terwijl hij winkelier is in Bergen op Zoom in de winkel van zijn vrouw. En dan krijgt hij een relatie met Johanna Cornelia Francisca Gillissen. Ik zal haar voor het gemak 'Johanna' noemen. Johanna is op haar 17e getrouwd met de dan 18-jarige Ignatius Stelwagen, een handelaar uit Breda. Als handelaars (ik vermoed marktkooplui) reizen ze samen naar markten in Zeeuwse en Brabantse steden. Een kindje wordt geboren in Middelburg, eentje in Zierikzee, een dochttertje sterft in Goes, maar hun standplaats is Bergen op Zoom bij de ouders van Johanna. Ignatius overlijdt op 24/2/1897 en Johanna blijft achter met 4 kinderen. Enkele jaren later krijgt ze een relatie met Joannes Verraas die dan nog is getrouwd. Begin 1901 raakt Johanna zwanger en vervolgens ontploft de boel ten huize van Joannes Verraas en zijn echtgenote Petronella van den Wijngaardt. Mogelijk krijgt Joannes pas op dat moment te horen dat hij al heel lang volledig is onterfd en dat hij dus jarenlang voor niets heeft gewerkt in de winkel van zijn echtgenote. Hoe dan ook, Joannes slaat de boel kort en klein en belandt daarvoor 2 weken in de gevangenis. Intussen wordt ook de echtscheiding uitgesproken en trouwt Joannes met de zwangere Johanna. Ze verhuizen naar Steenbergen waar in het najaar een dochttertje wordt geboren, wat na 4 dagen sterft. Daarna verhuizen ze naar Goes waar ze proberen te overleven als kermisreiziger. Na twee jaar huwelijk sterft Johanna in Bergen op Zoom bij haar ouders. Ik weet niet waar haar 4 kinderen al die tijd gewoond hebben, maar alleszins zijn ze op dat moment wees. En 3 maanden na het overlijden van Johanna, trouwt Joannes Verraas dus in Goes met Pieterella Voois, die een 10-jarige dochter Dina heeft - mogelijk het wondermeisje.”

LEVEN IN NEDERIGHEID

We schreven al eerder over Hendrik Lodewijk van der Kaa (1895-1969), een bevlogen onderwijzer uit Goes en Kloetinge in de eerste helft van de twintigste eeuw. In 1938 kwamen Henk van der Kaa en zijn vrouw Elisabeth van der Kaa-van der Hoeven (1895-1973) in Goes wonen in de Tulpstraat 44, later verhuisden ze naar nummer 36. Henk van der Kaa – toen al de veertig gepasseerd – had een aanstelling gekregen als leraar aan de Burgemeester van Dusseldorp ULO in die plaats. Na de Tweede Wereldoorlog zou hij tot aan zijn pensioen in 1960 onderwijzer zijn op de Prinses Margriet lagere school in Kloetinge. Hij en zijn vrouw waren afkomstig uit Dordrecht. In die plaats woonde nog de schoonmoeder van Henk, Elisabeth van der Hoeven-Groeneweg (1872-1963). Haar man was al op jonge leeftijd in de jaren twintig overleden. In een tijd met weinig telefoonverkeer en zonder internet onderhield men het contact door het schrijven van brieven en kaarten. In die Goese jaren gingen dan ook veel ansichtkaarten richting Dordrecht. In een sierlijke handschrift zien we het adres: Mej. Wed. Van der Hoeven-Groeneweg, Wilhelminastichting 10, Dordrecht. Nieuwsgierig zoeken we even dit adres op. Het blijkt nog steeds te bestaan. Het is een hofje dat nu aangemerkt is als rijksmonument. In de omschrijving op de website van rijksmonumenten vinden we de volgende toelichting: “ Carrévormig HOFJE, "Wilhelminastichting", met bijbehorende erfscheidingen, gebouwd in 1926-1927 naar ontwerp van de Dordtse architect B. van Bilderbeek (architectenbureau Van Bilderbeek en Reus), in een stijl die verwant is aan zowel de Haagse als de Delftse School. Het complex werd gebouwd in opdracht van de door het echtpaar Oldenborgh-Vriesendorp opgerichte Wilhelmina-Stichting en was aanvankelijk bestemd voor de (gratis) huisvesting van bejaarde dienstboden.” We lazen al eerder dat Henk van der Kaa van eenvoudige afkomst was en dat zal vermoedelijk voor zijn vrouw ook zo zijn geweest. Bij hun vertrek in 1938 uit Dordrecht was moeder – toen 66 jaar oud – weduwe en een oudedagvoorziening zoals AOW bestond nog niet. Je was aangewezen op hulp van je kinderen of van de liefdadigheid. Moeder zal ongetwijfeld een

oppassende vrouw zijn geweest, anders was ze nooit toegelaten als bewoner van dit hofje. Vaak moest men van onbesproken gedrag zijn en was men aan strenge regels gebonden. De eerste beschreven ansichtkaart vanuit Goes richting Dordrecht vinden we op 11 juli 1939: “Beste Moeder, Zoals ik U vorige week schreef hadden we plan a.s. Vrijdag te komen met de trein die half zes in Dordt is. Henk heeft echter die middag eenig werk te doen op school, dus komen wij wat later met de trein van half acht in Dordt.” De voorzijde van de ansichtkaart laat de Ganzepoortbrug in Goes zien zoals we die nog steeds kennen. Ruim een jaar later vinden we een kaart die gedateerd is op 18 september 1940. De Duitse inval van mei 1940 ligt nog kort achter ons. Een deel van de schoonfamilie van Henk van der Kaa woont al sinds 1925 in Nederlands Indië. Begin 1940 waren ze nog in Nederland.

Neef Erik van der Hoeven (1944) schrijft hierover dat de familie op 10 mei 1940 (dus op dezelfde dag van de Duitse inval) weer terug is gegaan naar Indië. Zijn ouders misten de boot en moesten toen noodgedwongen in Nederland blijven. “Mijn ouders ontlieden Japanse gevangenschap door het missen van de boot” schrijft hij. De ongerustheid over de familie die wel vertrokken is komt in deze ansichtkaart tot uiting: “We hopen dat de familie in Indië het goed maken en dat we een volgend jaar weer een brief zullen kunnen schrijven.” Op 18 september 1942, midden in die oorlogsjaren gaat er weer een ansichtkaart naar Dordrecht. De voorzijde is een Zeeuws tafereeltje van een boer en boerin in Zeeuwse klederdracht. Onder de foto staat: “Zeeland, Zuid-Beveland, Bloeiende Boomgaard.” Op de achterzijde worden de gelukwensen uitgesproken voor de verschillende verjaardagen. Dochter Jo (en dus schoonzuster van Henk van der Kaa) is met haar man en kind in Nederlands Indië. Hoe de situatie daar is weet de familie niet. Er klinkt ongerustheid in door in de tekst op de kaart. “Moeder wij beiden feliciteren U met Jo haar geboortedag. Wij zullen hopen dat zij met haar man en kind haar verjaardag in goede gezondheid zal moge herdenken.” Verder nog een paar zinnen over het mooie weer. Het zal nog drie jaar duren voordat familie de Japanse interneringskampen kan verlaten. Het in 1944 geboren neefje van Henk van der Kaa, Erik vertrekt met zijn ouders in 1945 na de Tweede Wereldoorlog weer naar Nederlands Indië. Voor hen ‘op weg naar huis’ met de boot die ze in 1940 misten. Neef Erik zegt nu dat Henk van der Kaa vermoedelijk nooit naar Nederlands Indië is gegaan vanwege de zwakke gezondheid van zijn vrouw Elisabeth. Zijn zwager Aart van der Hoeven beschikte als directeur van een hbs in Nederlands Indië over een groot netwerk. De hele familie komt in 1950 weer terug naar Nederland om zich hier definitief te vestigen. Nederlands Indië is onafhankelijk geworden. De republiek Indonesië is onder president Soekarno begonnen als een zelfstandige staat.

Foto 1: Hofje van de Wilhelminastichting te Dordrecht

Foto 2: Ansichtkaart die 18 september 1942 werd verzonden.

VAKANTIE IN 1952 (2)

In 1952 is de Goese dominee Metselaar twaalfeneenhalf jaar getrouwd. Met zijn vrouw gaat hij op 'huwelijksreis'. Dat zal na hun huwelijk in het oorlogsjaar 1940 niet mogelijk zijn geweest. Mevrouw Metselaar houdt een reisdagboek bij. Hun zoon Fré plaatste het enkele weken geleden op facebook. Een stukje Bevelandse geschiedenis uit een tijd dat reizen binnen Europa, met grenzen en paspoortcontroles een hele onderneming was. Deel 2 van dit dagboek

“Natuurlijk moet ik mijn moeders relaas over de tocht per "rijwiel met hulpmotor" uit 1952 nog even vervolgen. De tocht ging via Echternach-Trier-Heidelberg, verder het beschadigde Duitsland in. Het is natuurlijk wel voor de familie bedoeld, maar allez, wellicht vindt een ander het ook leuk.

Woensdag, 30 juli passeerden we de Luxemburgse grens (zonder contrôle) en fietsten over Ettelbrück en Diekirch naar Echternach, waar we voor 2 nachten onze tent op de "Camping-Parc" opsloegen.

Zaterdag, 2 augustus bezichtigden we heel veel moois van Trier, buitengewoon indrukwekkend, maar deerlijk geschonden door de oorlog. Was dat nu werkelijk nodig, om zo te trachten hooggeplaatste personen tot andere gedachten te brengen? Om 4 uur vertrokken we om langs de Moezel het eerste evangelische dorp te bereiken met oog op ed zondag, want werkelijk, we verlangden naar een Samenkomen in Zijn Naam.

We kwamen in Brauneberg en landden bij de Moezel vlakbij het erf van een Winzer (wijnboer) terwijl de eerste druppels begonnen te vallen. Onmiddellijk werden we door de Winzerin binnen genood en nam de familie onze spullen op om ze binnen te brengen. We mochten onze kampeerpannetjes op het elektrisch fornuis zetten. Toen het onweer voorbij was mochten we niet meer naar buiten, maar kregen de zitkamer om onze luchtbedden en bagage, die niet gering was, te leggen. Wat zijn we verwend door moederlijke zorg en hartelijkheid. 's Avonds hebben we van allerlei verteld en de kinderfoto's laten zien. 't Was alles zo gezellig en vrolijk. We spraken over de oorlog en hoorden dat ook deze mensen joden verborgen.

Zondagmiddag heeft Julia speciaal Quetchenkuchen gebakken, die hoewel mislukt verrukkelijk smaakten. 't Recept + kookboek kregen we mee. We bekeken de Weinkeller, prüften de Wein en zagen de Weinpresse en kregen een interessante uitleg. Later hebben we aan de Mosel genoten en gefloten (blokfluit). 's Avonds was er nog een verrassing, nl een boottocht op de Moezel, tot Pfulzen, waarbij Julia's verloofde ons veel vertelde over oud gebouwen en de bodem van de rivier. We zagen hoe "die Mosel blüht", een verschijnsel dat de volgende dag mooi weer betekent.

Maandag, 4 augustus. Nadat we zondagmiddag al even een kijkje in Bernkastel hadden genomen en verrukt waren van de kunstzin, waarvan alle huizen en gebouwen spraken, kwamen we er maandag weer op de Moezelbedevaart weer door waarbij we Cochem o.a. zagen, met boulevards en veel mensen, aardige winkels, maar het gewoel lieten we gelukkig weer gauw achter. Zo bereikten we Alken, een kleine plaats. Op onze vraag waar we een rustig en op een mooi plekje onze tent konden zetten, werd ons iets moois gewezen.

O wee, daar nadeerde met rasse schreden een dame en ried ons de eenzaamheid ten stelligste af. Wat te doen. We hebben ons toen in een kersenboomgaard achter het kerkhof (Friedhof is mooier) gelegerd met uitzicht op de Burg Thurandt. Voor de eerste keer aten we groentenloos. Het was hier zo droog, dat iedereen met gieters liep, sla (ons uitverkoren maal) groeide hier zeker niet.

Dinsdag, 5 augustus. Ging de tocht via Koblenz (die Deutsche Ecke), dei Loreley, Bingen, Mainz, Worms, door 't land van de korenvelden naar Nackenheim, waar we bij een noodboerderij de nacht doorbrachten, en een Rotterdams echtpaar ontmoetten, die op weg waren naar Basel.

Woensdag, 6 augustus.

Door het lage land naar Bad-Dürkheim en natuurlijk naar het Riesenfaß. Daarna over Ludwigshafen, Mannheim (autoweg), naar Heidelberg en langs de Neckar naar Neckargemünd, waar we onze tent voor 2 nachten in het Zeltenkamp opzetten. 's Avonds maakten we de eerste tramtocht naar Heidelberg.

Donderdag, 7 augustus.

Na het ontbijt Heidelberg in de kerk van binnen bekeken en daarna met de Bergbahn naar Königstuhl. Tegen de berg moesten we 1x overstappen in een nog schuinere Bahn, tot 568 meter hoogte kabelden we. Het uitzicht vanaf de daarboven gebouwde toren is bij helder weer schitterend. Wij troffen het niet best. Toch waren er nog mensen die voor enig geld door een verrekijker keken, evenals de "Fernsprecher". We daalden af naar het Schloß, vanwaar we twee foto's namen. Onze middagboterham nuttigden we in het mooie park en dronken er heerlijk bronwater bij. In de loop van de middag brachten we een bezoek aan het Scheffelhaus (Oper. Alt Heidelberg) en hadden van daaruit een bijzonder mooi uitzicht op het Slot. We dronken er druivensap.

Vrijdag, 8 augustus.

Omdat de kilometerteller kapot ging, togen we door Mannheim naar een opgegeven adres ter herstel. Een oud-politieagent wees ons de weg, hielp ons voort en liet ons tenslotte nog een van de meer dan 30 bunkers zien, waarin meer dan 12000 mensen in de oorlog een toevlucht vonden tegen gewone en fosforbommen en waarin nu nog 500 gezinnen, verstoken van daglicht, woonden, verstoken van daglicht. Nu fietsten we we op Wiesbaden aan, brachten er een korte visite bij al het elitegedoe -zagen trouwens liever natuurschoon of kunst- en gingen op raad van een Hollander uit Purmerend, die al een paar jaar in Duitsland was, de weg op naar Bad Schwalbach. De te beklimmen bergjes vielen wel tegen wat hoogte betreft, maar allerminst hun bijzondere uitzichten; het eerste over Wiesbaden was fantastisch. Toen we de tweede hoge heuvel afvlogen was het al bijna donker. We meenden een een mooie plek gevonden te hebben met stromend water, na veel gezeul bereikten we weer de weg en kwamen in Ramschied. Daar raadde een jongen ons bijgaande unieke plaats aan, bij een koolzuurhoudende bron. Hier was het onvergetelijk mooi, het uitzicht was onbeschrijfelijk en de akoestiek wondermooi. De volle maan kwam vanachter de berg op. het licht naderde vanuit de verte tot alles overgoten was met een zilveren licht.“

Foto: links dominee Metselaar met een gastvrije Duitse familie tijdens zijn vakantie in Duitsland in 1952.